

24. 4. 2001

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ekonomická kriminalita

V současnosti je podle mého názoru největším problémem trestní teorie i praxe aplikace trestního zákona v oblasti podnikání, řízení právnických osob, správě jejich majetku a aktivit s tím souvisejících. Složitost je způsobena zejména proměnou společenských poměrů po roce 1989, jejichž součástí byly zásadní změny v oblasti ekonomiky.

V současnosti je podle mého názoru největším problémem trestní teorie i praxe aplikace trestního zákona v oblasti podnikání, řízení právnických osob, správě jejich majetku a aktivit s tím souvisejících. Složitost je způsobena zejména proměnou společenských poměrů po roce 1989, jejichž součástí byly zásadní změny v oblasti ekonomiky. Řada výdělečných aktivit, které byly do roku 1989 trestnými činy, se tak náhle stala dovolenými, a naopak. U řady trestných činů takřka ze dne na den prostě vymizela skutková podstata.

Problémy přineslo i postupné zjišťování existence určitých jednání a postupů v oblasti tržní ekonomiky, která jsou společensky natolik nežádoucí, že je nutné je postihovat normami trestního práva.

Obtíže jsou i výsledkem zásadních legislativních změn. Proto je i policejní "know how" - získané za čtyřicet let potírání trestných činů proti socialistické ekonomice - prakticky nepoužitelné.

Dále nesmím opomenout ani způsob chování subjektů obchodních vztahů resp. těch, kteří takové vztahy předstírají, a současně to, jak toto chování vnímá veřejnost. Obecný náhled přešel od - s různou měrou otevřenosti vyjadřovaného - přesvědčení, že ve svobodné společnosti se v rámci podnikání může v podstatě všechno, do opačného extrému, volajícího po regulaci bezmála jakýchkoliv vztahů související s podnikáním, obchodem atd. Orgány činné v trestním řízení se v posledních letech dostaly pod značný tlak veřejnosti, vyjadřovaný, ale mnohdy také eskalovaný, sdělovacími prostředky či politickými akcemi typu "Čisté ruce", a jsou s enormní urputností nuceny "aby něco dělaly".

Tento jev neušel pozornosti ani odborníkům na civilní právo. Doc. K. Eliáš¹⁾ poznamenává, že "v současné době lze zaznamenat ve vazbě na různé případy tendence spatřovat kriminální delikt tohoto druhu někdy v situacích, které nutně vyvolávají pochybnosti." Na stejném místě pak připomíná zcela opačnou a mnohdy i dřívější absurdně benevolentní praxi a uzavírá připomínkou, že je třeba mít na paměti podstatu podnikání, k jehož pojmové charakteristice náleží riziko případného neúspěchu takže "nelze jen v samotné neúspěšnosti určitých obchodů spatřovat nic protizákonného".

Trestní praxe je bohužel ještě trochu jiná. Citovanou základní myšlenku sice v podstatě nikdo nepopírá, v konkrétních případech je však zhusta velmi rigidně dovozováno, že tolerovatelná míra obchodního rizika již byla překročena a musí nastoupit postih podle trestního práva. K tomuto závěru dospívají ti, kteří nikdy nepodnikali a o přijatelné míře rizika mají zhusta zkreslené představy, ostatně jako o podnikání vůbec. Pro tuto praxi se vžilo označení "kriminalizace podnikání", které má ovšem stejně vágní kontury jako zmíněné "tunelování".

V podstatě vše, co dosud bylo o této problematice publikováno včetně materiálu ministerstva

spravedlnosti o trestné činnosti na českém kapitálovém trhu a bankovní sféře,²) bylo ale zpracováno soudci, a to vesměs soudci Nejvyššího soudu ČR i odborníky z jiných odvětví (obchodní právo apod). Jejich názory, stejně jako judikatura, jsou jistě významnými zdroji informací a pomáhají řešit řadu výkladových nejasností, které se v praxi.

Nedostatkem však je, že se k autorům či zdrojům vůbec nedostanou informace o trestních věcech, představujících zcela nové problémy. Je to především způsobeno tím, že jde o skutkově velmi složité kauzy, důkazně a tedy i časově náročné, které prozatím nepřešly ze stadia přípravného řízení. Řada z nich také posléze v přípravném řízení končí zastavením z některého důvodu uvedeného v § 172 odst. 1 tr. řádu [obvykle písm. a) až c)].

Mnohdy jsou tak zastavována trestní stíhání, u kterých obhajoba od samého začátku namítala, že skutek se sice stal nebo stal v podstatné části, ale není trestným činem. Složitou, společensky nákladnou a pro obviněného velmi nepříjemnou cestou k tomuto závěru posléze dospějí i orgány činné v trestním řízení, ale získaná zkušenost zůstává nezobecněna, neboť není promítnuta do judikátu či odborného článku. Proto se domnívám, že názor obhájce, praktika stojícího na jedné straně trestního procesu, přestože není nijak určující, může být zajímavý i pro ostatní zainteresované.

V dalších částech článku se zaměřím na poznatky, získané v přípravné fázi trestního řízení. Budu se zabývat obecně posuzováním trestní odpovědnosti v případech ekonomické kriminality, konkrétně pak některými problémy při zahajování trestního stíhání, které považuji za klíčové. Na některých místech budou mé postoje velmi kritické, ale nerad bych, kdyby to bylo vnímáno jakkoliv úkorně, ať již osobně nebo profesně. Obecně jsem totiž přesvědčen, že střety o výklad trestního zákona ve věci postihu podnikatelských a s tím souvisejících aktivit, resp. střety o to, jaké činnosti mají být postihovány trestním právem, jsou - má-li se celý systém zlepšovat - nejen naprosto nevyhnutelné ale i nezbytné.

Převzato z časopisu právní rádce, č. 5, které vychází dne 2.5.2001

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel x společnost\)](#)
- [Plán kontrol inspekce práce pro rok 2026](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [„Superdávka“ - proč dochází k posunu nároku a kdy bude vyplacena?](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Jak se vyhnout zákazu a postihu dohod o určování cen pro další prodej?](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [10 otázek pro ... Roberta Matase](#)